



НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР УКРАЇНИ



a/c 306, Київ-32, 01032
тел.: (044) 227-42-21
info@necu.org.ua | www.necu.org.ua

№ 23-43

04.08.2023

**Міністерство захисту довкілля
та природних ресурсів України,
вул. Митрополита Василя Липківського, 35,
Київ, 03035
OVD@mep.gov.ua**

*зауваження і пропозиції
до Повідомлення про планову діяльність
номер в реєстрі ОВД 202363010840*

На підставі ст.7 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» надсилаємо свої зауваження і пропозиції до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до Звіту з ОВД за проектом Державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» (ДП «НАЕК «Енергоатом») з завершення будівництва Ташлицької ГАЕС, зареєстрований у реєстрі ОВД за № 202363010840.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року поставило українське суспільство перед новими безпековими викликами, в тому числі в довкіллевій, енергетичній сфері, в збереженні культурної спадщини України, що підкреслює ідентичність нашого народу та країни. Водночас, завдяки міжнародній допомозі в Україні з'являються нові перспективи розвитку енергетичної сфери, в тому числі щодо створення акумулюючих потужностей. Натомість, збереження природних екосистем, прісних водойм та об'єктів національної культурної спадщини є виключно державною відповідальністю, вони повинні мати не нижчий пріоритет порівняно з енергетичними питаннями.

Ще в попередні роки використання водних ресурсів р. Південного Бугу перевищило допустимі норми, що визначені Водним кодексом України (ВКУ) в частині регулювання стоку річки. Сумарний об'єм штучних водойм в його басейні становить близько 1,5 км³, що в півтора рази перевищує об'єм стоку Бугу в маловодні роки, яких дедалі стає більше. Така ситуація спостерігається не лише для розрахункового маловодного року, як зазначено в ст. 82 ВКУ, а й в реальності, зокрема, в 2015 та 2016, 2020 роках. За таких обставин погіршується екологічні та хімічні властивості водойм, а, відповідно до ВКУ, об'єми водосховищ не лише не можна збільшувати, а необхідно зменшувати, щоб покращити проточність річки.

Слід сказати, що вже зараз води не вистачає, щоб підтримувати рівень водосховища +16,0, а обсяги водокористування не дозволяють робити ефективні санітарні попуски. В враховуючи, що басейн Південного Бугу знаходиться в степовій і лісостепій зоні, де немає достатнього снігового живлення, підживлення від водно-болотних угідь, можна очікувати подальше погіршення стану річки.

Підвищення рівня Олександрівського водосховища до відмітки + 16,9 м, так само як і для відмітки +20,7 м (зазначена технічна альтернатива), означає збільшення регулювання р. Південний Буг, а також додаткове до існуючого затоплення порогів. Реалізація таких планів призведе до поглиблення водно-екологічної кризи в басейні річки внаслідок її ще більшої фрагментації, зникнення течії, затоплення порогів, зниження рівня важливої для

самоочищення водойми водної рослинності та збільшення розповсюдження синьо-зелених водоростей, тощо. Також зростуть безповоротні втрати води на випаровування.

Підняття рівня Олександрівського вдсх навіть на 0,9 м призведе до додаткового затоплення частини нерухомого об'єкту культурної спадщини національного значення «Історичний ландшафт центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорізького» (охоронний номер 140001 – Н).

Проект вже призвів до суттєвого затоплення земель НПП «Бузький Гард» та історичного ландшафту внаслідок підйому рівня Олександрівського водосховища до відмітки +16 м. Але, натомість, щоб отямитися та знизити рівень води до відмітки +8 м, яка була погоджена в 90-і роки як допустима, все далі просувається діяльність з підйому рівня Олександрівського вдсх.

На захист Бузького Гарду стали свідомі українці – від науковців до ветеранів російсько-української війни. В 2015 р. було сформовано Штаб опору затопленню Бузького Гарду за ініціативи ГО «Асоціація учасників та інвалідів АТО», до якого увійшли військові, ветерани війни, науковці та представники місцевих громад. Більшість членів штабу зараз захищають країну і не мають змоги навіть взяти участь в громадських обговореннях. Голова штабу, Олег Кравець, маючи протез правої ноги та перебуваючи в лавах ЗСУ, в травні 2023 року загинув на Бахмутському напрямку як хоробрий боєць, проводячи евакуацію поранених.

В 2021 році низка відомих українців: академіки, громадські та культурні діячі зверталися до президента, депутатів ВРУ, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів з проханням не допустити реалізацію проекту будови Ташлицької ГАЕС та вберегти Бузький Гард. Тоді розглядався проект з рівнем +20,7 м.

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів у 2021 р. відмовило у наданні дозволу на реалізацію планованої діяльності та запропонувало шукати інші технологічні рішення без підвищення рівня води в водосховищі.

В 2022 році проект з рівнем 16,9 отримав знову велику кількість зауважень та заперечень як науковців так і громади Миколаївщині і також відмову у висновку від Міндовкілля.

Але замість того, щоб відмовитись від цього проекту, почати працювати над альтернативними інноваційними рішеннями забезпечення енергетичної безпеки України, НАЕК «Енергоатом» під час воєнного стану знову намагається просувати цей резонансний проект, розпочинаючи нову оцінку впливу на довкілля. Саме тепер, коли у громадськості відсутня можливість повноцінно висловити свою позицію через війну з росією.

В 2023 році трапилось екологічна катастрофа, внаслідок підриву окупантами греблі Каховської ГЕС, разом з тим серед науковців почалась активна дискусія щодо доцільності відновлення руслових водосховищ, збитки від яких та втрати екосистемних послуг річки значно перевищують прибутки від їх експлуатації.

Також варто пам'ятати, що всі енергетичні об'єкти України всі ці роки війни з росією знаходяться під постійною загрозою обстрілу, руйнування і як наслідок масштабною екологічною катастрофи.

Теперішній проект є частиною проекту завершення будівництва Ташлицької ГАЕС та заповнення водосховища до відмітки 20,7м і також призведе до нищення історичної пам'ятки та деградації природних екосистем.

Нажаль, за роки незалежної України, ми так і не змогли остаточно відмовитись від продовження реалізації проекту Ташлицької ГАЕС, незважаючи на здоровий глузд та чи не найбільшу після Чорнобильської катастрофи хвилю громадського спротиву, яка триває більше 30 років, а також нові технологічні можливості генерації та акумулювання енергії. Навіть проблеми з водністю Південного Бугу, що різко загострилися останніми роками в умовах зміни клімату, не спонукають до перегляду підходів та збереження Південного Бугу. На нашу думку, прийшов час для ухвалення рішення Міндовкілля щодо неможливості будь-яких спроб подальшого підвищення рівня Олександрівського водосховища, в тому числі в рамках цього проекту.

Вважаємо, що Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів має зобов'язати НАЕК «Енергоатом» представити альтернативні рішення щодо покриття пікових навантажень у південно-західній частині об'єднаної енергосистеми України, а також для забезпечення надійного базисного режиму роботи ПУ АЕС, які не лише не будуть передбачати підйом рівня Олександрівського водосховища до відмітки +16,9 м чи +20,7, але й будуть містити стратегію зниження його рівня до відмітки +8 м, яка є відносно безпечною з екологічної точки зору.

Нижче наведені окремі зауваження повідомлення про плановану діяльність та пропозиції до Звіту з ОВД, метою якого, на нашу думку, має стати пошук альтернативних доволі прийнятних рішень подальшої роботи Південноукраїнського енергокомплексу без додаткового зарегулювання р.Південний Буг, в тому числі без підйому рівня Олександрівського вдсх.

1. У п. 2 повідомлення вказується, що технічна альтернатива проекту є підйом рівня Олександрівського водосховища до відмітки +20,7 м. Разом з тим, проект з рівнем +20,7 був розглянутий в травні-червні 2021 року та отримав відмову у висновку з ОВД. Очевидно, що його не можна розглядати як альтернативу, адже він початково є таким, який не може бути реалізований без порушень національного та міжнародного законодавства, що також було зазначено в документі з відомою, в реєстрі ОВД. Також, очевидно, що є реальні альтернативи, які стосуються як забезпечення роботи ТГАЕС без підйому рівня Олександрівського водосховища, так і впровадження заходів із зменшення водоспоживання Південноукраїнської АЕС.

Також не розглянуто технічні альтернативи збільшення існуючих маневрових потужностей, зокрема, шляхом застосування акумуляторів промислового масштабу, як і планувалось та зазначено ПрАТ «Укргідроенерго», зокрема в Проекті підвищення продуктивності «Підвищення стійкості енергосистеми для інтеграції з Європейською енергетичною системою».

Водночас, зазначаємо, що згідно неодноразово оприлюдненої інформації НАЕК «Енергоатом» для повноцінної експлуатації Ташлицької ГАЕС в повній проектній потужності у складі 6 гідроагрегатів достатньо існуючого рівня Олександрівського водосховища, а для експлуатації Ташлицької ГАЕС в теперішньому стані у складі 2 гідроагрегатів достатнім є рівень Олександрівського водосховища з відміткою +8 м. Тобто забезпечення діяльності Ташлицької ГАЕС не вимагає подальшого підйому рівня Олександрівського водосховища, і є очевидним, що на сьогодні доцільно розглядати сценарії зниження рівня.

2. В повідомленні відсутній опис територіальних альтернатив проекту. Відмічаємо, що в частині створення Олександрівського водосховища, є актуальним розгляд альтернативних рішень стосовно нижньої водойми Ташлицької ГАЕС, яка не була б пов'язана із руслом р. Південний Буг. Спорудження в 1999 р. Олександрівського водосховища призвело до фрагментації течії річки, часткового затоплення порогів, зниження швидкості течії та інших негативних наслідків, які негативно вплинули на водні екосистеми та загальний стан довкілля Нижнього Побужжя. С тих пір через неодноразове підняття рівня Олександрівського водосховища ситуація лише ускладнилась. Покращити екологічний баланс території може зниження рівня Олександрівського водосховища чи повна відмова від руслового водосховища та створення замкнутої нижньої водойми Ташлицької ГАЕС, що не буде пов'язана із руслом р. Південний Буг.

Водночас не враховано позицію одного із найбільших водокористувачів¹, який вважає проект сумнівним у спроможності забезпечити господарські потреби Миколаївської області, а на підставі даних моніторингу впливу Олександрівського водосховища робить висновок, що впровадження проекту завдасть чималих неоправданих збитків навколишньому середовищу.

3. У п. 4 повідомлення наведено, що соціально-екологічними перевагами проекту є а) забезпечення високоманевровою електроенергією та резервними потужностями, б) витрати на екологічні заходи із збереження природного та культурного надбання в зоні впливу Ташлицької ГАЕС, в) фінансування соціальних програм. Проте аналіз задекларованих переваг викликає деякі сумніви та питання, а саме:

а) *забезпечення високоманевровою електроенергією* – цей пункт є надзвичайно важливою перевагою, але при цьому не передбачається розгляд будь-яких технічних чи територіальних альтернатив, проектні рішення порушують докільне національне законодавство, проект несе недопустимі впливи на довкілля.

б) *витрати на екологічні заходи із збереження природного та культурного надбання в зоні впливу Ташлицької ГАЕС* – в Звіті необхідно навести які конкретно роботи щодо збереження флори та фауни НПП «Бузький Гард» та РЛП «Гранітно-Степове Побужжя» проводились і як вони були узгоджені з даними природоохоронними установами. **Обов'язково навести копію документальних підтверджень договорів з НПП та РЛП.** Хочемо зазначити, що керівники та співробітники парків неодноразово підкреслювали, що роботи на їх територіях по збереженню флори та фауни не проводились і не узгоджувались з ними.

Навести копії документальних підтверджень історико-археологічних досліджень, які було проведено за останні 5 років в ложі Олександрівського водосховища і **навести лист підтримки, довідку або інший офіційний документ від Інституту археології НАН України, де наведено їх підтримку та згоду на підняття рівня Олександрівського водосховища**

в) *фінансування соціальних програм* – не зазначено, які механізм фінансування за даними програмами, розмір, джерела фінансування. Враховуючи, що законодавчо не визначені ні механізм компенсацій, ні методика визначення зони їх розміру, прозорість і доцільність таких компенсацій викликають обґрунтовані сумніви. Не взята до уваги європейська практика компенсації витрат на лікування хвороб спричинених діяльністю АЕС.

4. У п. 5 повідомлення наведені дані про збільшення ємності водосховища на 5,02 м³, що означає ще більше заргулювання стоку Південного Бугу. Насправді сучасний стан екосистем Південного Бугу потребує корегування пріоритетів господарської діяльності, перегляду стратегії водокористування в басейні, впровадження водозберігаючих та водоочисних технологій. Надмірна зарегульованість басейну повинна бути поступово зменшена. Плани подальшого розширення водосховищ, зокрема Олександрівського, як такі, що погіршують якісні показники поверхневих вод та передбачають збільшення безповоротних втрат води, мають бути переглянуті. Прийняття рішень щодо спорудження будь-яких об'єктів, що можуть завдавати відчутного впливу на екосистему р. Південний Буг, можливе лише на основі плану управління басейном Південного Бугу. Закликаємо Міндовкілля розробити та винести на публічне обговорення План управління басейном Південного Бугу, а вже після того розглядати можливість реалізації будь-яких заходів пов'язаних із зарегулюванням течії Південного Бугу. План має містити заходи із вдосконалення системи водокористування поверхневими водами Південноукраїнського енергокомплексу – за рахунок підвищення

¹ <http://www.nibulon.com/news/novini-kompanii/pidvischennya-rivnya-vodi-v-oleksandrivskomu-vodosxovischi-mozhe-zavdati-chimalix-zbitkiv-dovkillyu.html>

водоощадності, облаштування систем очищення стічних вод та зменшення безповоротних втрат води на охолодження реакторів ЮУ АЕС.

6. У п. 6 повідомлення всупереч Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» не конкретизовані загальновідомі екологічні обмеження проекту. Зокрема:

- наявність природоохоронних територій високого рівня заповідання:
 - Національного природного парку «Бузький Гард»;
 - Регіонального-ландшафтного парку «Гранітно-степове Побужжя»;
 - об'єкту Смарагдової мережі Bugzkyi Gard National Nature Park (SiteCode: UA0000040);
- необхідність розвитку екомережі України;
- наявність рідкісних і раритетних представників флори і фауни;
- наявність червонокнижних видів флори і фауни;
- наявність оселищ європейського значення;
- наявність прибережної захисної смуги р. Південний Буг;
- відсутність рибохідного каналу навколо греблі Олександрівського водосховища;
- наявність нерухомого об'єкту культурної спадщини національного значення «Історичний ландшафт центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорізького» (охоронний номер 140001 – Н), що охороняється державою;
- наявність невивчених археологічних об'єктів;
- необхідність впровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом;
- необхідність досягнення доброго стану поверхневих вод відповідно до Водної Рамкової Директиви ЄС тощо.

7. У п. 6 повідомлення відсутні порівняння екологічних та інших обмежень планованої діяльності з територіальними альтернативами через неправовірну відсутність їх опису в повідомленні.

8. Наведені у п. 7 повідомлення заходи з еколого-інженерного підготовки і захисту території не направлені на уникнення наведених вище негативних впливів проекту, в частині впливу на довкілля, природну та історичну спадщину. Відсутній опис еколого-інженерної підготовки і захисту території за територіальними альтернативами через неправовірну відсутність їх опису в повідомленні.

9. Пункт 8 повідомлення містить перелік джерел та видів можливого впливу на довкілля, в якому зазначається, що такі впливи відсутні чи незначні. Такі твердження протирічать фактичним даним і здоровому глузду. Наводимо перелік впливів запланованої діяльності:

клімат та мікроклімат – зазначено, що вплив не передбачається. Проте збільшення випаровування із поверхні водосховища за рахунок збільшення його площі безумовно призведуть до змін мікроклімату, що є очевидним і невідворотнім. Крім того, збільшення інтенсивності циркуляції води між верхньою (Ташлицька водойма) та нижньою водоймою (Олександрівське водосховище) Ташлицької ГАЕС безумовно призведе до росту температури Олександрівського водосховища, що також викличе зміни мікроклімату, зокрема ріст температури нижніх шарів атмосферного повітря. Значимими також можуть бути впливи на зміни клімату внаслідок зменшення загальної водності р. Південний Буг через збільшення беззворотних втрат та використання води для ТГАЕС та ЮУ АЕС.

повітряне середовище – зазначено, що вплив незначний. В той же час, вплив на повітряне середовище буде не лише від роботи техніки, але від запилювання при ґрунтових роботах тощо.

геологічне середовище – перелік можливих впливів відсутній. Тобто, не приведена інформація щодо невідворотного підтоплення прилеглих до водосховища територій, що буде супроводжуватись зниженням інженерно-геологічних властивостей гірських порід, ймовірними впливами на діючі будівлі в ареалі підйому рівнів ґрунтових вод, зміною в бік погіршення якості ґрунтових вод. Підвищення рівня води призведе до руйнування кристалічних гірських порід, що складають Бузький каньйон, в результаті дії водної ерозії. Такі впливи призведуть до руйнації унікального природного комплексу Гранітно-степового Побужжя, що входить до переліку природних чудес України².

водне середовище – зазначається незначний вплив, а на фізико-хімічні показники якості води взагалі не передбачається. Проте, доведено, що Олександрівське водосховище, навіть, в теперішньому обсязі зарегулювання р. Південний Буг здійснює вкрай негативний вплив, зокрема, на стан поверхневих вод. Так, згідно наукових досліджень, що лягли в основу розроблення Плану управління басейном Південного Бугу³ (стор. 83), якість води на нижньому б'єфі Олександрівського водосховища різко погіршується порівняно із контрольним створом у с. Мигія. Останнє безумовно пов'язано із наявністю та експлуатацією водосховища. При планованій діяльності, яка, зокрема, призведе до затоплення порогів – природної системи аерації та очищення води, можна очікувати лише погіршення якості поверхневих вод. Наступний негативний вплив, який залишився невисвітленим, полягає у втратах поверхневих вод на підтоплення навколишніх територій. Хибною є теза щодо відсутності впливу на фізико-хімічні показники поверхневих вод, так як інтенсифікація випаровування, обміну води із верхньою водою ГАЕС, затоплення нових територій, зникнення порогів, зміна температурного режиму поверхневих вод безумовно викличуть і зміни фізико-хімічних показників. Крім того, можна очікувати підвищення концентрацій забруднюючих речовин та зниження санітарно-гігієнічних показників внаслідок зменшення здатності поверхневих вод до самоочищення.

рослинний та тваринний світ, заповідні об'єкти – не наведена інформація щодо об'єктивних впливів як на рослинний, так і на тваринний світ, зокрема раритетних видів і таких, що занесені до Червоної книги України, охорона яких є обов'язковою (мерингія бузька, смілка бузька, смілка Ситника та вишня Клокова, Полоз лісовий, або Ескулапова змія тощо).

Не вказана інформація щодо затоплення територій природно-заповідного фонду (НПП «Бузький Гард») та об'єкту Смарагдової мережі UA0000040. При попередніх підняттях рівня було затоплено ділянку РЛП «Гранітно-степове Побужжя» площею 27,72 га. Ця ділянка протизаконно була виведена зі складу РЛП рішенням Миколаївської обласної ради від 6 липня 2006 р. №10. Дане рішення було прийняте всупереч Закону України «Про природно-заповідний фонд України», яким встановлено порядок зміни меж, категорії та скасування статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

історична спадщина – перелік можливих впливів відсутній. Підйом рівня Олександрівського водосховища буде мати катастрофічний вплив на культурно-історичну спадщину України. Пороги на Південному Бузі залишаються останніми автентичними ландшафтами Війська Запорозького Низового. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2009 р. № 982 ландшафт внесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України національного значення. Знищення ландшафту центру Буго-Гардівської

² Гранітно-степове Побужжя – <http://7chudes.in.ua/nominaciyi/hranitno-stepove-pobuzhzhya-2/>

³ План управління річковим басейном Південного Бугу: аналіз стану та першочергові заходи / За ред. С.Афанасьєва, А. Петерс, В. Сташука та О. Ярошевича. — Київ: Вид-во ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. — 188 с. <http://www.buvr.vn.ua/vodni-resursi/49-plan-upravlinnya-richkovim-basejnom-pivdenogo-bugu>

паланки Війська Запорозького, який має виняткову історичну цінність, порушує Закон України «Про охорону культурної спадщини» та Європейську ландшафтну конвенцію, що негативно впливає на процес євроінтеграції України. Знищення ключової історичної пам'ятки в той час, коли триває боротьба за територіальну цілісність держави, національну гідність та провокує зазіхання інших країн на територію України.

навколишнє соціальне середовище – перелік можливих впливів відсутній. Не наведені очікувані негативні впливи. Враховуючи реальні ризики зниження якості води, слід говорити про загрози для водопостачання як в нижній течії р. Південний Буг, так і для м. Южноукраїнськ. Не наведено інформації щодо ліній затоплення в межах міської смуги м. Южноукраїнська, зокрема, зон відпочинку і пляжів, що призведе до погіршення умов проживання та відпочинку населення. Крім того, руйнування ядра об'єктів природно-заповідного фонду, затоплення порогів, втрата об'єктів культурної спадщини безумовно негативно позначиться на рекреаційно-туристичному потенціалі території, фактично знищуючи можливість існування такої галузі в унікальному для України та Європи районі.

10. Пункт 11 повідомлення не містить опису напрямів планованих досліджень та обсягу та рівня деталізації інформації, всупереч вимогам Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». Вважаємо, що для одержання повної інформації для об'єктивного визначення усіх негативних впливів на довкілля необхідно виконати наступний обсяг досліджень із такою деталізацією:

- **клімат та мікроклімат** – має бути створена локальна кліматична модель, виконані прогнози розрахунки зміни мікроклімату, в тому числі враховано зміни інтенсивності випаровування та зміни температури поверхневих вод приповерхневого шару повітря, оцінені ареали поширення таких змін.
- **геологічне середовище:**
 - ✓ підземні води – має бути створена регіональна геофільтраційна модель, що має покривати всю зону впливу Олександрівського водосховища та прилеглі території з обґрунтованими гідрогеологічними границями. Модель має бути верифікована шляхом вирішення зворотних задач. На основі виконання прогнозів розрахунків необхідно:
 - а) відтворити гідрогеологічну обстановку до створення Олександрівського водосховища;
 - б) оцінити зміни гідрогеологічних умов, що відбулися в результаті створення водосховища і усіх етапів підйому його рівня: визначити зони підпору ґрунтових вод, зміну характеру взаємозв'язку та зміну співвідношенням напорів ґрунтовно та нижчезалягаючих водоносних горизонтів, зміну напрямів та інтенсивності потоку підземних вод, зміну характеру взаємозв'язку поверхневих та підземних вод;
 - в) оцінити вплив на водозабори підземних вод, окремі артезіанські свердловини, колодязі;
 - г) визначити зміни якості та хімічного складу підземних вод із катуванням зон впливу, в тому числі і поширення радіоактивних елементів у підземних водах та зміну стану води у джерелах підземного водопостачання;
 - д) оцінити кількісні втрати води на підтоплення та пов'язані статті витрат;
 - є) провести відповідні прогнозні розрахунки для сценаріїв подальшого управління водосховищем, в тому числі для підвищення і зниження рівня.

- ✓ інженерно-геологічні умови – мають бути оцінені інженерно-геологічні умови ділянки планованих робіт, ризик розвитку небезпечних геологічних явищ: зсувів, просідання, абразії берегів, руйнування кристалічних порід, що складають Бузькі пороги;
- ✓ осадконакопичення – мають бути створені моделі переносу осадового матеріалу, оцінено динаміку такого переносу, зміну характеру поверхні дна р. Південний Буг, замулення Олександрівського водосховища, перевідкладення осадового матеріалу, зміни геохімічних полів донних відкладів, вплив на якість поверхневих вод тощо.
- ✓ сейсмічні умови – необхідна оцінка сучасних сейсмічних умов території;
- **водне середовище:**
 - ✓ необхідно навести розрахунки водного балансу басейну Південного Бугу в районі планової діяльності та нижньої течії загалом, які мають відображати історичні дані, сучасний стан та прогнози показники за оптимістичним і песимістичним сценаріями, які очікуються в умовах глобальних змін клімату, з врахуванням та без врахування запланованої діяльності, зокрема:
 - припливу, скиду та випаровування води з водосховищ (Олександрівського, Ташлицького) та Ташлицької водойми-охолоджувача;
 - об'єм води, необхідний для роботи Ташлицької ГАЕС в складі 2 агрегатів, а також в проектному вигляді (6 гідроагрегатів);
 - об'єм води та динаміку втрат на випаровування при впровадженні бризкальних басейнів;
 - об'єм води, що використовується для продувки Ташлицької водойми-охолоджувача, зокрема з деталізацією щодо прогнозів збільшення температури повітря;
 - об'єм води для додаткового водоспоживання Южно-Української АЕС;
 - баланс господарського використання поверхневих вод р. Південний Буг в нижній течії (від м. Южноукраїнськ до гирла річки).
 - ✓ необхідно відобразити кількісні оцінки дефіциту води в нижній течії р. Південний Буг;
 - ✓ необхідно відобразити кількісні оцінки зміни якості води в Олександрівському водосховищі в ретроспективі та за умови реалізації проекту з врахуванням затопленням порогів в районі м. Южноукраїнськ, зробити порівняння із якістю води вище за течією (в створі с. Мигія) та із якістю на скиді із Олександрівського водосховища;
 - ✓ має бути наведена динаміка річного обсягу стоку річки Південний Буг та його співвідношення з загальним обсягом водосховищ і ставків, виконаний аналіз відповідності збільшення об'єму Олександрівського водосховища до ст. 82 Водного Кодексу України;
 - ✓ необхідно відобразити вплив на іхтіофауну басейну р. Південний Буг, в тому числі зміни, які вже відбулись в процесі будівництва гідросторуд енергокомплексу, враховуючи відсутність рибохідного каналу навколо Олександрівської греблі починаючи із моменту підняття рівня водосховища до відмітки +8 м у 1999 р.; порівняльну оцінку стану іхтіофауни за період

будівництва і експлуатації Південноукраїнського енергокомплексу; характеристику та оцінку ефективності заходів із збереження іхтіофауни, якщо такі проводились за період експлуатації Південноукраїнського енергокомплексу; причини відсутності таких заходів та шляхи відновлення іхтіофауни до наближеного до природного стану; опис, кількісну оцінку та аналіз допустимості негативного впливу будови ТГАЕС на іхтіофауну, в тому числі при роботі 6 гідроагрегатів та за умови відсутності рибохідного каналу; вплив на іхтіофауну в процесі запланованого одноразового скиду 10,59 млн.м³ води з Ташлицької водойми-охолоджувача ЮУ АЕС в р. Південний Буг (згідно даних Інституту геохімії НАНУ), в тому числі за умови маловодного року;

- ✓ необхідно відобразити вплив на фізико-хімічні параметри річки запланованого скиду 10,59 млн. м³. води із Ташлицької водойми-охолоджувача;
- ✓ заходи проекту мають бути оцінені відповідно до необхідності виконання Україною зобов'язань згідно Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині імплементації вимог Водної Рамкової Директиви ЄС, зокрема, стосовно досягнення доброго стану водних ресурсів;

● **рослинний та тваринний світ:**

- ✓ провести дослідження стану популяцій рослинного та тваринного світу, які перебувають (зростають) в районі затоплення з визначенням ареалів поширення та чисельності (особливу увагу приділити занесеним до Червоної книги України та міжнародних охоронних переліків), зокрема, для:
 - популяцій раритетних видів судинних рослин,
 - водоростей,
 - мохоподібних,
 - лишайників,
 - грибів,
 - безхребетних та хребетних тварин.
- ✓ здійснити картування оселищ європейського значення з переліку Резолюції 4 Бернської конвенції району затоплення та прилеглих ділянок;
- ✓ провести заходи щодо збереження середовищ існування та штучного відтворення унікального реофільного комплексу риб р. Південний Буг.

● **об'єкти природно-заповідного фонду** – має бути проведено оцінку впливу на стан території НПП «Бузький Гард» та РЛП «Гранітно-степове Побужжя» в частині вилучення природно-заповідних територій, виконання задач функціонування природно-заповідних об'єктів, розвитку екомеремі України, збереження унікальних природних об'єктів. Якщо будь-який варіант реалізації проекту передбачає вплив на заповідну територію, що порушує Закон України «Про природно-заповідний фонд», такий варіант має бути відхилений;

● **Смарагдова мережа Європи** – має бути оцінено ймовірний вплив запланованої діяльності на об'єкти Смарагдової мережі. Відповідно до Глави 6 Угоди про асоціацію «Навколишнє середовище» (стаття 361) та Додатку XXX до цієї глави, що містить перелік директив (зокрема, Директиву Ради 92/43/ЄЕС від 21.05.1992 р. про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни, із змінами і доповненнями, внесеними Директивами 97/62/ЄС, 2006/105/ЄС та Регламентом 2003/1882/ЄС), які

Україна зобов'язалась імплементувати та приєднатись до Пан'європейської мережі природоохоронних об'єктів – Смарагдової мережі, що включає найбільш цінні природні території країн Європейського Союзу та інших країн Європи, Кавказу та Північної Африки поза його межами. Рішенням про визначення об'єктів Смарагдової мережі в Україні, яке було прийнято на 36-му засіданні Постійного комітету Бернської конвенції 15–18 листопада 2016 року у м. Страсбург (Франція), в Україні створено Національну Смарагдову мережу. До переліку територій, які увійшли до Смарагдової мережі в Україні увійшли території нижньої НПП «Бузький Гард» UA0000040 (<http://emerald.eea.europa.eu/>). Відповідно ця ділянка є захищеною на рівні міжнародних зобов'язань України, і будь-який негативний вплив на неї має бути виключений.

- **історико-культурна спадщина** – має бути проведено детальна оцінка впливу проекту на об'єкт національної спадщини «Історичний ландшафт центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорозького» є об'єктом культурної спадщини національного значення (охоронний номер 140001 – Н) та виключено можливість негативного впливу на нього.

11. Звіт з ОВД має містити обґрунтування методики за якою будуть розраховані показники сучасного стану довкілля, методики виконання прогнозів, має бути доведено достовірність прогнозних моделей та проведено верифікацію отриманих результатів.

В звіті необхідно навести альтернативи планової діяльності, а також розглянути варіант без реалізації проекту, навести порівняльний аналіз екологічних наслідків альтернативних до проекту рішень та основних причин обрання варіанта проекту, з описом та врахуванням всього комплексу прогнозних наслідків

Загалом вбачається недоцільним впровадження подібних проектів, що мають значний і довготривалий вплив на довкілля до розроблення, публічного обговорення за умов подолання російської військової агресії, та затвердження Плану управління басейном Південного Бугу, відповідно до зобов'язань України у сфері управління водними ресурсами відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Вважаємо, що на даному етапі потрібно накласти мораторій на розбудову Ташлицької ГАЕС до розробки альтернативних рішень щодо покриття пікових навантажень у південно-західній частині об'єднаної енергосистеми України, а також для забезпечення надійного базисного режиму роботи ЮУ АЕС, які не лише не будуть передбачати підйом рівня Олександрівського водосховища, але й будуть містити стратегію зниження його рівня до відмітки + 8 м, яка є відносно безпечною з екологічної точки зору.

З повагою,
Голова НЕЦУ



Руслан Гаврилюк